

УДК 930.85(477)

Г.О. Щигельська, канд. істор. наук, доц., Ю.А. Провальна

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, Україна

ВНЕСОК ІВАНА ПУЛЮЯ У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

H. Shchyhelska, Ph.D., Assoc. Prof., Y. Provalna

IVAN PULUJ'S CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CULTURE

Один із найвизначніших учених кінця XIX – початку XX століття, Іван Пулюй – належить до плеяди тих непересічних особистостей, які залишили помітний внесок у всіх царинах життя. Видатний фізик, електротехнік, оригінальний конструктор та винахідник, теолог, талановитий організатор, публіцист, перекладач, педагог-новатор і громадський діяч, який невтомно боровся за політичні права та національне відродження українського народу. Поряд із науковим доробком, який здобув широке міжнародне визнання, І. Пулюй здійснив неоціненний вклад у розвиток української культури, незважаючи на те, що більшу частину свого життя прожив за кордоном.

Як відомо, видатний науковець жив у дуже непростий для своєї країни час. Україна входила до складу найбільших на той період світових імперій – Російської та Австро-Угорської. Обидві імперії складала конгломерат з етнічно і культурно різних народів. В імперіях панувала необмежена централізована політична влада імператора, який не брав до уваги поглядів і бажань підлеглих. Однак, умови для політичного і національно-культурного розвитку на українських землях під владою Австро-Угорщини були значно сприятливішими. Народжений у патріотичній та освіченій родині греко-католицького священника, Іван ще з юнацьких років вирізнявся високою національною свідомістю. «Нема більшого гонору для інтелігентного чоловіка, як берегти свою і національну честь та без нагороди вірно працювати для добра свого народу, щоб забезпечити йому кращу долю» - казав І. Пулюй [1]. Отак і все своє свідоме життя, починаючи з підліткового віку невпинно слідував тій настанові. Ще гімназистом разом з братами Олександром та Володимиром Барвінськими у 1863 році Іван Пулюй став співзасновником та активним діячем таємного товариства української молоді «Громада». Метою товариства було жити, дотримуючись моральних принципів, добре навчатися, знати історію свого народу, літературу, ставати в обороні рідного слова, розмовляти українською мовою, допомагати учням з незаможних сімей.

Після закінчення Тернопільської гімназії, І. Пулюй з 1865 по 1872 рр. навчався у Віденському університеті, закінчив богословський, а пізніше філософський факультет (фізико-математичне відділення). Навчання в університеті талановитий студент успішно поєднував з громадсько-просвітницькою діяльністю. У 1867 р. Іван Пулюй став співзасновником культурно-пропагандистського товариства «Віденська Січ». Члени товариства вбачали своєю метою формування національної свідомості, протистояння москвофілам, поширення серед студентів-слов'ян у Відні об'єктивної інформації про етнічну окремішність українців, насамперед від росіян.

Основними формами діяльності товариства були організація літературних вечорниць, читання народовської літератури, участь у зібраннях слов'ян тощо. «Січовики» утримували бібліотеку, читальню, проводили лекції і дискусії, друкували літературні й наукові твори.

За сприяння І. Пулюя у Відні був створений фонд підтримки незаможних студентів, який поповнювали й австрійські вчені. Цікаво, що діяльність фонду

продовжувалася й після смерті видатного вченого аж до початку Другої світової війни. Промовистим свідченням, що підкреслює весь масштаб культурної й освітньої діяльності І. Пулюя, є той факт, що за два роки перед смертю, він отримав пропозицію обійняти посаду міністра освіти Австро-Угорської імперії.

На окрему увагу заслуговує неоціненний внесок Івана Пулюя у формування, розвиток та обстоювання української мови. Ще будучи студентом, він підготував і видав перший молитовник українською мовою у 1869 р., переклав на українську мову підручник з геометрії для українських гімназій. В одному зі своїх листів він писав: «...ціль наша єсть: вибороти своєму народові поважне становище між іншими народами, та не заржавілими списками чубатих дідів наших, а живим словом, русько-українською мовою» [2]. Уміння І.Пулюя обстоювати права української мови високо оцінив І. Франко, зауваживши, що «Пулюй 1871 р. дав себе знати в руськім письменстві як дуже талановитий полеміст у дуже делікатній справі – вживання народного язика в церковних книжках» [3, с. 369].

Будучи поліглотом (знав 15 мов), теологом і знавцем класичних мов, він разом із видатними письменниками Пантелеймоном Кулішем і Іваном Нечуєм-Левицьким десятки років працював над перекладом українською мовою та виданням Біблії, перше повне видання якої було здійснено у Відні в 1903 році. Слід зауважити, що відомі українські мовознавці В. Німчук та І. Фаріон, вказуючи на значимість створення мовної традиції перекладу сакральних текстів, відзначають і колосальну роль Івана Пулюя у створенні єдиного стандарту літературної мови [4, 5].

Отже, поєднуючи інтенсивну наукову і педагогічну роботу, Іван Пулюй здійснив вагомий внесок у розвиток української культури, зокрема у формування та пропагування української мови, провадив активну діяльність, спрямовану на національне відродження України. На тлі бездержавних колонізованих суспільно-політичних обставин та непростих міжособистісних взаємин самих українців, І. Пулюй дуже добре розумів фундаментальне значення української мови у формуванні національної свідомості, її роль у розвитку культури й державності, й віддано вів свою націю до визнання, заслуженої поваги культурних цінностей.

Література.

1. Кралюк П. Великий українець Іван Пулюй. Чи буде достойно відзначено його 175-літній ювілей? – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30372144.html>.
2. Жижома О. Іван Пулюй – перекладач біблії. – Режим доступу: http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/23332/%D0%A3%D0%BA.%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%202019%20%D1%82.4_p89-90.pdf?sequence=1.
3. Франко І. План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви / І.Франко // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 41. – К. : Наукова думка, 1984. – С. 369.
4. Фаріон І. Листи Івана Пулюя як джерело історії перекладу Біблії / І. Д. Фаріон // Науковий вісник Чернівецького університету. Романо-слов'янський дискурс. - 2016. - Вип. 769. - С. 56-61. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_rsd_2016_769_14.
5. Павлишин Н. Іван Пулюй – той, хто зберіг для нас українську мову: мовознавець Ірина Фаріон відновила зустрічі у проєкті «Від книги – до мети» - Режим доступу: <https://lpnu.ua/news/2018/ivan-pulyuy-toy-hto-zberig-dlya-nas-ukrayinsku-movu-movoznavec-iryna-farion-vidnovyla>.